

ГАЛИЦЬКИЙ БАТАЛЬЙОН ПІД ЧАС БОЮ ПІД ОЛЬШАНИЦЕЮ 31 ТРАВНЯ – 2 ЧЕРВНЯ 1920 РОКУ

У статті проаналізовано участь галичан із батальйону 132-ї Пластунської бригади 44-ї стрілецької дивізії Червоної армії у бою поблизу станції Ольшаниця проти Війська Польського 31 травня – 2 червня під час польсько-українсько-радянської війни 1920 року. На основі опублікованих архівних документів та спогадів сучасників висвітлено події, що передували цьому бою, склад і плани учасників, сам хід бою, результати та наслідки для сторін. Показано роль і місце галицького підрозділу у цьому бою, зокрема, обставини бойових дій в околиці Кагарлика 31 травня 1920 року, які завершилися для галичан поразкою. Коротко описано подальшу долю галицького батальйону та окремі долі відомих фігурантів.

Ключові слова: Червона Українська Галицька армія, галицький батальйон, польсько-радянська війна, Червона армія, Військо Польське.

Постановка проблеми. Галицький батальйон Петра Шеремети – єдиний підрозділ Червоної Української Галицької армії (ЧУГА), який уцілів після подій квітня – травня 1920 року та залишився на боці більшовиків. У статті представлена спроба реконструювати бій цього батальйону поблизу станції Ольшаниця в ході польсько-радянської війни 1920 року, використовуючи передусім мемуари учасників та опубліковані документи.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Про саме існування цього батальйону згадувалося в радянських джерелах в контексті комуністичного руху Західної України, зокрема в працях І. М. Сірка та В. Ю. Лапшина (*Сірко, Лапшин, 1967*), Ю. Ю. Сливки (*Сливка, 1989*) та інших. Також про нього згадувалося в працях українських діаспорних дослідників, зокрема, у збірниках матеріалів «Українська Галицька Армія» Д. Микитюка (*В.К., 1958; Д.М., 1958*), Л. Шанковського (*Шанковський, 1999*) та сучасних українських дослідників, таких як Я. Тинченко (*Тинченко, 2002; 2013*), М. Литвин (*Литвин, 2009; 2011*) тощо. Проблемаю усіх цих праць є повна відсутність опису бойового шляху цього підрозділу під час польсько-українсько-радянської війни 1920 року, максимум

Васечко Олексій Олексійович, дослідник, Львівський інститут мілітарної історії, м. Львів.

© Васечко О. О., 2025.

згадується 3-4 населені пункти, в районі яких перебував галицький батальйон. Такий стан пояснюється тим, що спогадів учасників цього підрозділу вкрай мало. Це спогади Мирослава Ірчана (псевдонім, справжнє ім'я – Андрій Дмитрович Баб'юк) «В бур'янах» (Ірчан, 1929) досить тенденційні, оскільки автор працював на радянський пропагандистський апарат, публікація вкрай короткого спогаду Ганса Коха у книзі Никифора Гірняка (Гірняк, 1959: 175–176). Документи ж про його період перебування у складі радянської 44-ї стрілецької дивізії (далі – СД) зберігаються в російських архівах (РГВА, ГАРФ) і тому наразі недоступні для українських дослідників.

Разом із тим один епізод із бойової історії галицького батальйону на основі тих малих спогадів таки можна виокремити. Цей епізод відбувся 31 травня – 2 червня 1920 року і в польській історіографії відомий як бій під Ольшаницею (Bitwa pod Olszanicą), а в радянській – як Ольшаницький бій або напад поляків на станцію Миронівка. Оскільки історія галицького батальйону П. Шеремети є невід'ємною складовою української мілітарної історії, тому цей бій все ж варто детально висвітлити.

Виклад основного матеріалу. Історія формування цього батальйону склалася наступним чином. 12 лютого 1920 року у Києві делегати від Галицької армії підписали договір із командуванням радянської 12-ї армії про включення галичан до складу Червоної армії. Відбулася реорганізація Галицької армії в Червону Українську Галицьку армію (ЧУГА) зі зміною штатів та структури. Галицькі корпуси були переформовані у бригади, зокрема, із II корпусу галичан була організована 1-ша бригада Червоних Українських Січових Стрільців (Червоних УСС) у складі трьох стрілецьких полків по три стрілецькі курені у кожному, а також кінноти, артилерії та допоміжних підрозділів. 1-й полк цієї бригади складався із колишньої 1-ї бригади УСС. Саму бригаду підпорядкували радянській 44-й СД зі складу 12-ї армії та відправили на польсько-радянський фронт в околиці Чуднова.

23 квітня 1920 року дві інші бригади ЧУГА підняли антибільшовицьке повстання, а на світанку 25 квітня польські 2-га, 3-тя та 6-та армії розпочали наступ на фронті від ріки Прип'ять до ріки Дністер. Повсталі бригади були роззброєні й інтерновані поляками. А вже під вечір 26 квітня більшість частин радянської 12-ї армії, яка обороняла київський напрямок і яка зазнала

головного удару поляків, втратили зв'язок між собою та з управлінням цієї армії. У результаті концентрованого наступу польських військ частина розтягнутих підрозділів 1-ї бригади Червоних УСС та сил 44-ї СД потрапили в оточення і здалися полякам, решта прорвалися з оточення під Махнівкою поблизу Козятина і відступали на схід до Дніпра. Під час відступу у результаті нападу повстанців Тетіївщини більшість галичан залишили Червону армію, у результаті остання бригада ЧУГА зникла. Єдиним «осколком» цієї армії залишився 2-й курінь поручника Юліана Гоїва із 1-го полку та кінний дивізіон Франца Скацеля, які разом із радянським 395-м полком 44-ї СД були відрізані польським наступом від решти сил і самостійно пробилися через ліси на схід (Васечко, 2019). 7 травня передові загони польської 3-ї армії без жодного пострілу вступили до Києва. Більшість підрозділів радянської армії 12-ї бригади ще раніше перейшли на лівий берег Дніпра. Тим часом 44-та СД відступила в район Тараші, а 14 травня аж у районі Канева радянське командування виявило 520-й і 521-й полки 58-ї СД, які залишили фронт ще 6 травня, а разом із ними й вищезгаданий 395-й полк і галичан. Подальший польський наступ змусив 44-ту СД відійти до річки Рось, а 520-й, 521-й та 395-й полки разом із гарнізоном Канева відійшли аж до Черкас (Какурин, 1925: 109). Та зрештою командуванню 44-ю СД вдалося взяти контроль над своїми частинами та повернути 395-й полк до складу основних сил. Оскільки ЧУГА вже не існувало, то галицький 2-й курінь включили вже до складу 395-го полку 132-ї Пластунської бригади, з яким вона разом пододала тривалий відступ, як 3-й батальйон, а кінний дивізіон увійшов до складу кавалерії цієї бригади. Замість Юліана Гоїва, хоча той і залишився на боці більшовиків, командиром батальйону призначили Петра Шеремету, який до цього командував сотнею (ротою). Сюди ж почали направляти тих галичан, які втекли з Тетіївщини, оскільки або були переконаними комуністами, або ж вважали поляків гіршим ворогом, аніж більшовиків. Зокрема, Михайло Баран, переконаний комуніст і колишній командир 1-ї бригади Червоних УСС, отримав посаду у штабі 44-ї СД, а Ганс Кох, колишній начальник оперативного відділу штабу 1-ї бригади ЧУСС, німець за походженням, став помічником начальника штабу 132-ї бригади (Ірчан, 1929: 28).

Тим часом Військо Польське поки не планувало наступати далі, оскільки лінія фронту і шляхи постачання вже суттєво розтягнулися. На той час польська 3-тя армія обороняла район Києва, а реорганізована 2-га армія, що складалася з двох піхотних дивізій (13-та і 7-ма) та кінної дивізії генерала А. Карніцького, головним завданням мала прикривати залізницю Козятин – Київ. Так 13-та піхотна дивізія (далі – ПД) займала ділянку Липовець – Дзюнків – Самгородок, 7-ма – Сквир – Біла Церква (Wyszczelski, 2009: 112).

Безпосередньо на ділянці між Білою Церквою та Дніпром станом на 20-ті числа травня діяли наступні польські підрозділи:

- частина 7-ї ПД, а саме:
 - 25-й піхотний полк (далі – ПП): 2-й батальйон – Рокитно – станція Ольшаниця, 1-й батальйон – села Коженики, Бірюки та Пугачівка, 3-й батальйон у резерві в Білій Церкві (Juszkiewicz, 1928: 18);
 - 26-й ПП: села Красне, Янківка (Іванівка), Острійки, Чепелівка Молодецьке (тепер частина Чепелівки) (Abramowicz, 1929: 16);
 - 27-й ПП: ділянка Сквир, села Шамраївка, Шкарівка (Nowicki, 1929: 14);
 - 11-й ПП у резерві у Фастові (Knauer, 1930: 11);
- Кінна дивізія – постійно переміщувалася в околицях Рокитного та Таращі, звідки часто робила рейди в бік Канева й Богуслава, і висилала розвідувальні відділи, які доходили до Ставища та інших місць;
- група «Васильків» (3-ї армії) полковника Домб-Бернацького у складі 5-го ПП легіонерів, двох артилерійських батарей, підрозділу уланів та ряду менших підрозділів. На фронті підрозділи цієї групи розташувалися наступні частини: II батальйон – села Черняхів, Верем'я, Стайки, Витачів; III батальйон – села Горохуватка, Казимирівка (тепер Горохове), Новосілки. Південніше фланг прикривав полк із Кінної дивізії (Przybylski, 1924: 162–163).

Проти цих сил мала діяти група Йони Якіра, розташування підрозділів якої станом на 23 травня 1920 року було наступним:

- 45-та СД: 134-та стрілецька бригада – Медвин; 135-та стрілецька бригада – Корсунь – Стеблів; кавалерійська бригада Г. Котовського – у селі Виноград (у сучасному Лисянському районі Черкаської області); 133-тя стрілецька бригада – в резерві у Вільховці – Звенигородці (Ступницький, 1929);

- 44-та СД, командир І. Дубовий: від села Межиріч (у Черкаському районі Черкаської області) до Корсуня (сучасний Корсунь-Шевченківський):

- 130-та Богунська бригада (388-й, 389-й, 390-й стрілецькі полки), командир К. Квятек – переважно в районі міста Богуслав – село Семигори;

- 131-ша Таращанська бригада – (391-й, 392-й, 393-й стрілецькі полки), командир В. Косько – район Корсунь – Таганча – село Черепин. Також бригаді був підпорядкований панцирний потяг «Гром» і рота залізничної охорони;

- 132-га Пластунська бригада (по штату 394-й, 395-й, 396-й стрілецькі полки), командир Леонід Вайнер – місто Городище, в резерві (*Осипов, 1923: 14, 33, 38, 43, 49, 53, 57; Ірчан, 1929: 12*);

- 2-га Московська бригада військ ВОХР (внутрішньої охорони республіки, які мали боротися «зі змовами, заколотами та повстаннями», а також для охорони підприємств, складів тощо, але часто використовувалися як резерв Червоної армії) у складі 4-го, 5-го та 6-го полків, командир І. Чернецов: прикривала правий фланг 44-ї СД у проміжку до Дніпра, чисельність – не більше 500 багнетів;

- 3-й загін Дніпровської флотилії (3 канонерські човни, 2 розвідувальні судна, десантні пароплави) разом із десантним загonom В. Потьомкіна (700 багнетів, 43 шаблі, 10 кулеметів, 2 тридюймові гармати) мали діяти вздовж Дніпра від бази в Каневі у напрямку на Трипілля;

- підрозділи Черкаського гарнізону (*Колесник, 1967: 132, 148-149, 162, 165*).

Отож на цій ділянці безпосередній контакт між поляками та червоними був утрачений. Використовуючи сучасні терміни, можна сказати, що найменша глибина «сірої зони» становила 18 км, а найбільша – приблизно 45 км.

Чисельність обох сторін на той період встановити вкрай важко, оскільки відбувалися постійні бої та переміщення, тому й маршові поповнення поза всякими планами. Наприклад, станом на 13 травня 1920 року, за даними командування Південно-Західним фронтом, бойовий стан 44-ї СД (разом із бригадою ВОХР, 520-м, 521-м полками 58-ї СД) мала 2645 багнетів, 45-та СД – 750 багнетів, бригада Котовського – 316 шабель (*Какурин, 1925: 442*). Проте ці дані вкрай сумнівні, оскільки в іншому документі цього фронту

вже за 4 червня вказувалося, що чисельний стан полків 45-ї СД насправді невідомий (*Колесник, 1967: 170*). Для хоча б приблизного розуміння порядку цифр із польського боку, то у квітні ще перед наступом 5-ї ПП легіонерів нараховував 1287 осіб бойового стану (*Stachiewicz, 1925*).

Із середини травня обстановка на польсько-радянському фронті почала змінюватися. Станом на 25 травня в районі Умань – Теплик завершилося розгортання 1-ї Кінної армії під командуванням С. Будьонного, завданням якої було до кінця 29 травня увійти у бойовий контакт із поляками та прорвати польський фронт у районі Самгородка і вийти в тил польській 3-й армії під Києвом. Відповідно групі Якіра ставилося завдання на світанку 26 травня наступати усім фронтом у напрямку Біла Церква – Васильків, щоб відтягнути на себе максимальні сили поляків від ділянки головного прориву (*Колесник, 1967: 144-145*). Для цього червоні війська ще з 23 квітня почали скорочувати «сіру зону».

Ще 25 травня передові частини 45-ї СД мали сутички з поляками в селах Лука і Бране Поле (сучасного Білоцерківського району Київської області). Виявилося, що це були підрозділи прикриття, оскільки польське командування прийняло рішення перекинути Кінну дивізію в район Сквири та Володарки для можливих дій проти наступу 1-ї Кінної армії. Відповідно станом на 27 травня 45-та СД без опору зайняла Таращу і вийшла на лінію Синява – Гостра Могила (*Ступницький, 1929*).

44-та СД наступала уздовж залізниці силами 130-ї та 131-ї бригад. Без перешкод було зайнято ст. Миронівку, село Карапиші. Перший бій із поляками відбувся 26 травня за станцію Ольшаниця, у ході якого 130-та бригада відкинула польський 2-й батальйон 25-го ПП на схід до Ракитно (*Осипов, 1923: 39, 43; Juskiewicz, 1928: 17*). 132-га бригада, а разом із нею і галицький курінь, перебували в резерві та рухалися слідом за іншими бригадами маршрутом Городище – Таганча – Миронівка – Карапиші (*Ірчан, 1929: 12-15*).

2-га Московська бригада ВОХР 26 травня зайняла Кагарлик, а в ніч із 26 на 27 травня повела наступ на село Гороховатку на правому крилі групи Васильків, яку остаточно захопила опівдні. Оскільки полк Кінної дивізії ще раніше був направлений під Сквиру, а 2-й батальйон 25-го ПП відійшов на Рокитно, радянська бригада без суттєвих перешкод вийшла в тил правого флангу

гр. «Васильків», зайнявши наступного дня села Розаліївку та Людвинівку. Командування групи отримало в розпорядження підкріплення в якості 3-го полку уланів та 3-го батальйону 1-го ПП легіонерів, проте цим силам ще треба було дійти на поле бою (Przybylski, 1924: 160).

Більшовицький наступ вдало збігся із організаційними змінами в польському угрупованні в Україні. Так 27 травня польська 2-га армія розпускалася: 13-та піхотна дивізія мала відійти організаційно до складу польської 6-ї армії, а 7-ма піхотна та кінна дивізії – до 3-ї армії (Biernacki, 1924).

У ніч із 27 на 28 травня десантний загін Дніпровської флотилії теж почав наступ і до ранку захопив село Стайки. Поляки відійшли до Витачева, де закріпились і відбили усі подальші атаки. Отримавши підкріплення, польський 2-й батальйон перейшов у наступ та відбив Стайки. Зазнавши втрат, червоний десантний загін відступив до Ржищева і більше в наступі участі не брав (Przybylski, 1924: 164–165).

28 травня бої продовжились. 2-га бригада ВОХР зайняла містечка Германівка та Василів, села Деремезна і Макіївка. У другій половині дня підійшли вищезгадані підкріплення і група «Васильків» перейшла в контрнаступ із різних напрямків. Бої тривали всю ніч і 29 травня бригада ВОХР відступила в село Людвинівку, на фланг 130-ї бригади. Незабаром польський 3-й полк уланів вибив бригаду з Людвинівки та змусив відійти її до села Шпендівка, а наступного дня вибив червоних вже й із цього села. Бригада розпочала панічний відступ на схід і більше не брала активних дій у боях (Przybylski, 1924: 166–167; Колесник, 1967: 160).

На лівому фланзі групи Якіра 28 травня передові підрозділи 45-ї СД – кавалерійська та 134-та бригади вийшли на лінію польської оборони – Клочки – Шкарівка – Коженики – Пилипче і розпочали активні бої проти 25-го ПП. 30 травня 135-та бригада захопила Кожанку, а кавбригада – село Вільшанку в 10 км від Білої Церкви, але зрештою 45-та СД зазнала втрат і 1 червня відійшла до р. Насташка (Ступницький, 1929; Juskiewicz, 1928: 19; Nowicki, 1929: 16–17).

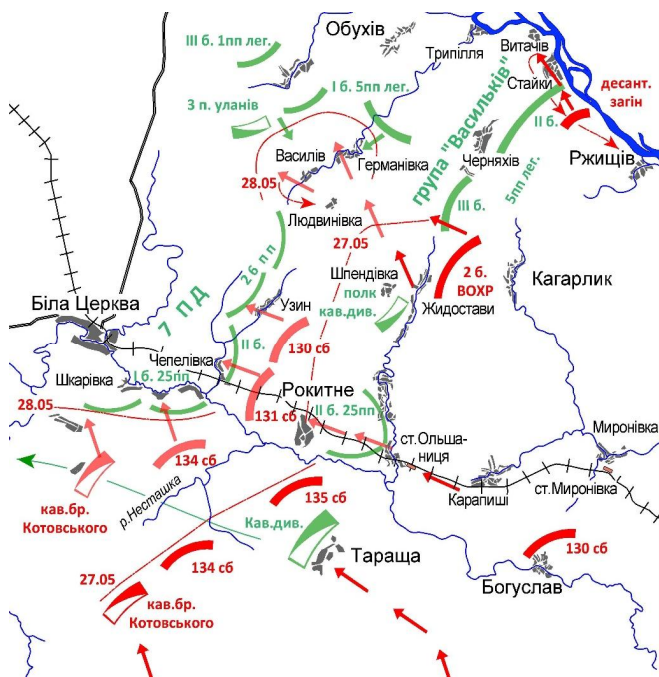

Рис. 1. Схема перебігу бойових дій 27-28 травня 1920 року

У центрі 130-та 131-ша бригади зайняли Ракитно і за підтримки трьох панцирних потягів повели наступ на села Чепелівка, Молодецьке та Узин. На підмогу 25-му та 26-му ПП був перекинутий 11-й ПП. Упродовж 28 – 31 травня села неодноразово переходили з рук у руки, але загалом наступ 44-ї СД далі не просунувся (Осипов, 1929: 14, 39, 43; Juskiewicz, 1928: 19; Abramowicz, 1929: 16–17). 28 травня 132-га бригада розташувалася в резерві на станції Ольшаниця, а штаб 44-ї дивізії переїхав на станцію Миронівка (Колесник, 1967: 150; Ірчан, 1929: 18). Розуміючи проблеми на своєму правому фланзі, але до кінця не усвідомлюючи їхнього рівня, командування 44-ї СД 29 травня вирішило відправити з резерву 132-гу Пластунську бригаду на північ для пошуку зв'язку із бригадою ВОХР та десантним загonom. Штаб бригади мав розміститися у Кагарлику.

За оцінкою М. Ірчана, чисельність бригади була наступною: один полк бригади мав 30 осіб, інший – 65 і лише третій, очевидно 395-й, куди й входив галицький курінь, мав 250 осіб.

Артилерії бригада не мала. Окрім того, було ще 120 кіннотників, які й першими вирушили на марш. За ними рухалися стрілецькі полки та бригадний обоз. М. Ірчан так описав зустріч із вояками 2-ї бригади ВОХР: *«По дорозі зустрічаємо ранених московців. Що сталося з їх бригадою, не знають. – “Бой был ужасный”, – говорять злякано і більш нічого. По правді з бригади не стало й сліду»* (Ірчан, 1929: 20).

Того дня Пластунська бригада розташувалася в районі Кагарлика, виславши кінні роз'їзди у бік Дніпра у пошуку зв'язку із десантним загonom, який, насправді, був уже за Ржищевим.

Тим часом командування 3-ї армії отримало від 7-ї ПД повідомлення про часткове заміщення її лівого флангу та сильну загрозу Білій Церкві та Фастову. Польське командування зазначило, що дивізія була досить втомлена й до цього воювала за підтримки великої кількості кінноти, а з відходом Кінної дивізії на інший напрямок її здатність до опору суттєво знизилась. 27 травня командир 3-ї армії генерал Е. Ридз-Смігли особисто прибув до Фастова до штабу 7-ї ПД, щоб прийняти дивізію до складу своєї армії. Тадеуш Кутшеба, начальник штабу 3-ї армії, та в подальшому автор історичної праці про цю війну, так охарактеризував результати поїздки ген. Ридз-Сміглого: *«7.П.Д., попри сильний чисельний стан, є досі слабким підрозділом, якому треба приділяти особливу увагу. Командувач 3 армії дуже серйозно ставився до свого обов'язку щодо використання підпорядкованих військ, щоб не розуміти, що між загартованою у боях, надійною у абсолютно будь-якій ситуації 1. див.[ізією] піх.[оти] лег.[іонерів] та несміливою й “делікатною” 7 П.Д. є суттєва різниця, яку потрібно брати до уваги, щоб через формально правильне, та по суті невідповідне використання цієї дивізії не довести до невдач, які сильно б відбилися на моральному дусі дивізії та оперативному становищі всієї армії»* (Kutrzeba, 1937). Зрештою, щоб допомогти 7-й ПД ген. Ридз-Смігли прийняв пропозицію командира групи «Васильків» підполковника Домб-Бернацького про рейд силами його групи у тил тим червоним військам, що наступали на Білу Церкву.

План рейду був наступний:

- група майора Доброзіцького (1-й батальйон 5-го ПП легіонерів, 3-й батальйон 1-го ПП легіонерів) 31 травня о 19:00 мала першою повести наступ на Кагарлик, потім, розділившись на окремі групи,

захопити села Пустовійти, Карапиші, Телешівку, ст. Ольшаниця. Далі планувалося разом із частинами 7-ї ПД зустрічним наступом із двох боків розбити решту підрозділів 44-ї СД;

- група капітана Хілевського (3-й батальйон 5-го ПП легіонерів) мала пройти Кагарлик і на світанку 1 червня захопити ст. Миронівка;

- група капітана Скварчинського (2-й батальйон 5-го ПП легіонерів) однією ротою мала наступати на села Жидостави (тепер Стави) і Вінцентівка (тепер Запруддя), а рештою сил здійснити рейд на Ржищів;

- 3-й полк уланів мав наступати на Кагарлик, а потім теж вирушити в рейд до Ржищева (*Przybylski, 1924: 169–171*).

Тим часом галичани та пластуни відчували тривогу за свої позиції в Кагарлику. Кілька кінних роз'їздів, висланих на пошук десантного загону, були перехоплені поляками. *«Помічник начальника штабу бригади, – писав М. Ірчан, – галицький Німець, Ганс К., що займав в Галицькій армії в головному штабі відповідальне місце ..., стратег з добрим нюхом, комбінує щось над мапою і віщим голосом пророкує, що без сумніву ворог окружить нас, бо поміж Кагарликом і Дніпром – “люфт”. Все таки висилає ще одну кінну стежу, яка з далека оминаючи фронт, їде в бік Дніпра»* (Ірчан, 1929: 28).

Отож увечері 31 червня група Доброзіцького атакувала заставу поряд із селом Новосілки (тепер Переселення) і захопила в полон чоту (взвод) галичан. Далі група значними силами почала охоплювати Кагарлик, звідки із втратами намагалися вирватися вояки 132-ї бригади. Бій був швидким і вже о 21:30 Кагарлик був захоплений поляками. Розбита Пластунська бригада відійшла на південний схід, намагаючись впорядкувати свої сили. Обоз бригади негайно рушив із містечка на ст. Миропіль до штабу 44-ї СД. Поляки ж не стали надовго затримуватися й вже опівночі вирушили з Кагарлика далі. Зранку до штабу дивізії надійшло повідомлення від командира 132-ї бригади про те, що станом на 2:00 поляків у містечку він не спостерігав. Куди далі вирушили польські підрозділи, йому не було відомо. Командування дивізії планувало вдень вислати в напрямку на Кагарлик 44-й кінний полк. Завдяки цьому група Хілевського абсолютно непоміченою дісталася ст. Миронівка та на світанку атакувала її. На станції почалася паніка, але штаб дивізії таки зумів втекти, а до рук

поляків потрапило багато полонених та військового майна, зокрема увесь обоз 132-ї бригади (Przybylski, 1924: 171; Ірчан, 1929: 33-34, 42-45, 50).

Рис. 2. Схема перебігу бойових дій 31 травня – 1 червня 1920 року

Група Доброзіцького зранку без опору захопила Карапиші та ст. Ольшаниця й уся рейдова група зосередилася на лінії річки Гороховатка фронтом на схід. Звідти поляки опівдні почали наступ на захід уздовж залізниці на Рокитне. Проте 7-ма ПД з невідомих причин не підтримала цей наступ зі свого боку, інакше для 44-ї СД цей бій би завершився повним розгромом.

Варто визнати, що 130-ша Богунська та 131-га Таращанська бригади дійсно мали неабиякий бойовий досвід боїв, зокрема й в оточенні. Начальник бойової ділянки командир 131-ї бригади Козько відправив у наступ на Ольшаницю найкращі 388-й, 389-й та 392-й стрілецькі полки, а сам з рештою сил очолив відступ. У результаті польський наступ на Рокитно був відбитий. Червоні своєю чергою повели наступ на ст. Ольшаниця за підтримки трьох панцирних потягів. Запеклий бій тривав 3-4 години, у

результаті чого група Доброзіцького із боями почала відступ на попередні позиції. Тим часом на ст. Миронівка група стояла на місці, відбиваючи наступи радянського 44-го кавалерійського полку. Командир групи «Васильків», який керував рейдом, особисто дістався Миронівки та віддав наказ про відступ на Кагарлик. Упродовж 2-3 червня усі рейдуючі групи повернулися на вихідні позиції (Przybylski, 1924: 173–175; Осинов, 1929: 14, 39, 43, 53). Власні втрати у бою поляки оцінили як 34 вбитих, 43 поранених, 21 полонених (Pomarański, 1929: 67; Bąbiński, 1929: 53).

У результаті рейду наступ групи Якіра на Білу Церкву повністю припинився. 132-га Пластунська бригада від Кагарлика відійшла в район містечко Козин – село Копіювата, 130-та та 131-ша бригади зосередились у районі села Карапиші, залишки бригади ВОХР були виявлені в районі Черкас (Какурин, 1925: 153), десантний загін зазнав нападу в ході рейду 3-го полку уланів біля Ходорова і відступив до Канева (Dobrzyński, 1929: 27; Колесник, 1967: 165). Командувач Південно-Західним фронтом Єгоров, стривожений звістками про прорив до ст. Миронівка, зупинив навіть наступ 45-ї СД, наказавши їй вислати сили на станцію (Азовцев, 1974).

Висновки. Група Якіра радше не виконала своє завдання – відволікти на себе вдалося лише невеликі сили поляків із Київського напрямку. Ці сили ніяк не могли підтримати польські війська в обороні в околицях Самгородка, а Кінна дивізія генерала Карницького таки діяла, хоч і невдало, у фланг 1-й Кінній армії Будьонного. Для галичан, хоча бій під Кагарликом закінчився поразкою і втратами, теж мав значення. Через антибільшовицьке повстання 2-ї та 3-ї бригад ЧУГА проти вояків-галичан, які залишилися в тилу червоних військ, розпочалися масові репресії та висилки в табори під Москвою та Казанню. Звістки про бойові дії галицького батальйону були одним з факторів, які сприяли припиненню цих репресій (Гірняк, 1959: 176; Литвин, 2011: 347). Батальйон же пройшов свій бойовий шлях до кінця війни і на початку 1921 року був влитий у галицький 402-й стрілецький полк 45-ї СД.

Долі ж згаданих учасників галицького куреня склалися наступним чином:

1) Петро Шеремета демобілізувався, але 22 жовтня 1922 року на чолі партизанського загону, очевидно не без допомоги радянських спецслужб, вирушив в рейд на Галичину, але був

схоплений поляками і вже 11 листопада страчений рішенням польського польового суду (Вахула, 2011);

2) Юліан Гоїв у Червоній армії дослужився до звання майора, але у вересні 1937 року був заарештований та засуджений до розстрілу (Національний банк репресованих. Запис № 327460);

3) Франц Скацель почав використовувати прізвище «Каценко», одружився на українці, в лютому 1938 року був заарештований і засуджений до розстрілу (Мацьків, 1963; Національний банк репресованих. Запис № 250678);

4) Мирослав Ірчан став відомим письменником, перекладачем, журналістом, був заарештований ще у грудні 1933 року, а в листопаді 1937 році розстріляний (Герасимова, 2005);

5) Ганс Кох не став залишатися в СРСР і цим врятував собі життя – у 1921 році виїхав до Австрії, потім до Німеччини. Пізніше був одним із організаторів дивізії Ваффен-СС «Галичина». Помер у 1959 році у Мюнхені (Стецишин, 2012).

Наостанок, гадаю, читачу варто уявити, наскільки протиборчі сторони традиційно завищували (й завищуватимуть) втрати противника на основі окремих прикладів, наведених у табл. 1.

Таблиця 1

Приклади представлення втрат противника у боях під Ольшаницею

Подія	Заявлені втрати противника	Визнані втрати
Бої 5-го ПП легіонерів проти 2-ї бригади ВОХР 26 – 29 травня	Польське джерело: захоплено близько 300 полонених (Bąbiński, 1929: 53)	Радянське джерело: до вступу у бій 3-го полку уланів, втрачено 17 вбитих, 43 поранених, 22 зниклих (Колесник, 1967: 160)
Захоплення 135-ю та кавалерійською бригадою сіл Кожанка та Вільшанка 30 травня	Радянські джерела: зарубали 400 піших поляків, захопили батарею (Ступницький, 1929)	Польські джерела: 4 вбитих, 13 поранених, батарею відбила рота 27-го ПП (Juszkiewicz, 1928: 18-19; Abramowicz, 1929: 16-17)
Бої за станції Ольшаниця та Миронівка 31 травня – 2 червня	Польське джерело: захоплено 260 полонених (Bąbiński, 1929: 53)	Радянські джерела: усі полонені відбиті, ще й захоплено у полон 600 поляків (Ірчан, 1929: 188)
	Радянське джерело: у поляків було захоплено 9 гармат (Осипов, 1923: 53)	

Використані посилання

Азовцев Н.Н. (1974). *Директивы командования фронтов Красной армии (1917 – 1922 гг.): Сборник документов в 4 томах. Том III: апрель 1920 г. – 1922 г.* Москва: Военное издательство обороны СССР. 1974. С. 163.

Васечко О. (2019). Останній похід Українських Січових Стрільців: квітень–травень 1920 р. *Цитаделя: Львівський мілітарний альманах*. № 16. С. 57–61.

Вахула М. (2011). Партизанський рейд під керівництвом С. Мельничука і П. Шеремети 1922 р. та версії цієї події в історіографії. *Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка*. Вип. 12. С. 189–200.

В.К. (1958). Сумерк УГА. *Українська Галицька Армія. (1958). У 40-річчя її участі у визвольних змаганнях (матеріали до історії). Том I*. Вінніпег, Канада: Видав хорунжий УСС Дмитро Микитюк. С. 550–552.

Герасимова Г.П. (2005). *ІРЧАН Мирослав*. Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й. Інститут історії України. Київ: Наукова думка. 672 с. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Irchan_M (останній перегляд: 17.01.2025).

Гіряк Н. (1959). *Останній акт трагедії УГА*. Нью-Йорк: Український військово-історичний інститут у США. С. 175–176.

Д.М. (1958). 1-ша бригада У.С.С. *Українська Галицька Армія. (1958). У 40-річчя її участі у визвольних змаганнях (матеріали до історії). Том I*. Вінніпег, Канада: Видав хорунжий УСС Дмитро Микитюк. С. 86.

Ірчан М. (1929). *В бур'янах. Спогади з громадянської війни на Україні. Ч. 2*. Торонто, Канада: Друкарня «Українські робітничі вісті». 189 с.

Какурин Н., Меликов В. (1925). *Война с белополяками 1920 г.* Москва: Государственное военное изд-во. 520 с.

Колесник М. (1967). *Гражданская война на Украине 1918–1920. Сборник документов и материалов. Т. 3: Крах белопольской интервенции. Разгром украинской националистической контрреволюции и белогвардейских войск Врангеля. Март – ноябрь 1920 г.* Київ: Наукова думка. 908 с.

Литвин М. (2009). ЗУНР і Галицька СРР у геостратегії більшовицької Росії. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2009. Вип. 18. С. 101–118.

Литвин М. (2011). Галицькі осередки у Радянській Росії (1920 рік). *Студії з історії Української революції 1917–1921 років : збірник наукових праць на пошану Руслана Яковича Пирого*. Київ: Інститут історії України НАН України. С. 344–356.

Мацьків Т. (1963). *З-над Дністра на канадські прерії. Мій життєвий шлях*. Едмонтон: Друкарня «Українські вісті». С. 84.

Національний банк репресованих. Запис № 250678 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.reabit.org.ua/nbr/?ID=250678> (останній перегляд: 17.01.2025).

Національний банк репресованих. Запис № 327460 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.reabit.org.ua/nbr/?ID=327460> (останній перегляд: 17.01.2025).

Осипов А. (1923). *История походов и боевых действий 44-й Киевской стрелковой дивизии 1918-1920 годов. Коллективный труд красноармейцев,*

командиров и политработников-ветеранов 44-й дивизии под общей редакцией А. Осипова. Киев: Издание Киевского губисполкома. 176 с.

Сірко І. М., Лапшин В. Ю. (1967). Червоні галицькі частини в боротьбі за владу Рад. *Український історичний журнал*. Ч. 12. С. 32–34.

Сливка Ю. Ю. (1989). *Борці за возз'єднання: Біографічний довідник*. Львів: Каменяр. 359 с.

Стецишин О. (2012). *Ландскнехти Галицької армії*. Львів: «Часопис». С. 246, 373–374.

Ступницький С. (1929). Операции 45-й дивизии на польском фронте. *История 45-й Волынской Краснознаменной стрелковой дивизии*. (1929). Том 1. Боевой период. Киев: Политотдел 45-й дивизии. С. 166.

Тинченко Я. (2002). *Армія України 1917–1920 рр.* Москва: ООО «Восточный горизонт. С. 102.

Тинченко Я. (2013). Антирадянська змова у 402-му Галицькому стрілецькому полку РСЧА: справа Уманського повстанку, 1921 рік. *Цитаделя: Львівський мілітарний альманах*. № 1(9). С. 51.

Шанковський Л. (1999). *Українська Галицька армія. Воєнно-історична студія*. Львів: Наукове товариство ім. Шевченка. С. 263.

Abramowicz Stanisław, Kreis Józef. (1929). *Zarys historii wojennej 26-go pułku piechoty*. Warszawa: Wojskowe Biuro Historyczne. 28 s.

Bąbiński Kazimierz. (1929). *Zarys historii wojennej 5-go pułku piechoty legionów*. Warszawa: Wojskowe Biuro Historyczne. 83 s.

Biernacki Mieczysław. (1924). *Działania armji konnej Budiennego w kampanji polsko-rosyjskiej 1920 r. : 26.V. –20.VI.1920*. Warszawa : Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy. S. 21.

Dobrzyński Bohdan. (1929). *Zarys historii wojennej 3-go pułku ułanów*. Warszawa: Wojskowe Biuro Historyczne. 47 s.

Juszkiewicz Władysław. (1928). *Zarys historii wojennej 25-go pułku piechoty*. Warszawa: Wojskowe Biuro Historyczne. 36 s.

Knauer Roman. (1930). *Zarys historii wojennej 11-go pułku piechoty*. Warszawa: Wojskowe Biuro Historyczne. 20 s.

Kutrzeba Tadeusz. (1937). *Wyprawa kijowska 1920 roku*. Warszawa: Gebethner i Wolff. S. 150.

Nowicki Teofil. (1929). *Zarys historii wojennej 27-go pułku piechoty*. Warszawa: Wojskowe Biuro Historyczne. 27 s.

Pomarański Stefan. (1931). *Zarys historii wojennej 1 pułku piechoty legionów*. Warszawa: Wojskowe Biuro Historyczne. 107 s.

Przybylski Adam. (1924). Działania 1 Dywizji Piechoty Legionów na Ukrainie 1920 r. (III). „Bellona”. Nr. 14. Warszawa: Wojskowy Instytut Naukowo–Wydawniczy. S. 161–176.

Stachiewicz J. (1925). *Działania zaczepne 3 armii na Ukrainie. Studia operacyjne z historii wojen polskich 1918–1921, t. I*. Warszawa. Załącznik Nr. 3.

Tatar Jan. (1929). *Zarys historii wojennej 9-go pułku ułanów*. Warszawa: Wojskowe Biuro Historyczne, 1929. 32 s.

Wysocki Wiesław. (2005). *Szlakiem oręża polskiego; vademecum miejsc walk i budowli obronnych*. T. 2, „Poza granicami współczesnej Polski”. Warszawa: Wydawnictwo „Gamb”. S. 282.

Wyszczelski L. (2009). *Kampania ukraińska 1920 roku*. Warszawa: Wydawnictwo Neriton, 2009. 374 s.

References

- Abramowicz Stanisław, Kreis Józef. (1929). *Overview of the military history of the 26th Infantry Regiment*. Warsaw: Military Historical Office. 28 pp. (pol).
- Azovtsev, N.N. (1974). *Directives of the command of the Red Army fronts (1917 – 1922): Collection of documents in 4 volumes. Volume III: April 1920 – 1922*. Moscow: Military Publishing House of the USSR Defense. 1974. P. 163 (rus.).
- Bąbiński Kazimierz. (1929). *Overview of the military history of the 5th Infantry Regiment of the Legions*. Warsaw: Military Historical Office. 83 pp. (pol).
- Biernacki Mieczysław. (1924). *Operations of Budienny's cavalry army in the Polish-Russian campaign of 1920: 26 May –20 June 1920*. Warsaw: Military Scientific and Publishing Institute. P. 21 (pol).
- D.M. (1958). 1st Brigade of the U.S.S. *Ukrainian Galician Army. (1958). On the 40th Anniversary of Its Participation in the Liberation Struggles (Materials for History)*. Vol. I. Winnipeg, Canada: Published by D. Mykytyuk, Second Lieutenant of Ukrainian Army. P. 86 (ukr.).
- Dobrzyński Bohdan. (1929). *Overview of the military history of the 3rd Uhlan Regiment*. Warsaw: Military Historical Office. 47 pp. (pol).
- Gerasimova, G.P. (2005). *IRCHAN Myroslav*. Encyclopedia of Ukrainian History: Vol. 3: E-Y. Institute of Ukrainian History. Kyiv: Naukova Dumka. 672 p. available at : http://www.history.org.ua/?termin=Irchan_M (accessed 17 January 2025) (ukr.).
- Girnyak, N. (1959). *The Last Act of the UGA Tragedy*. New York: Ukrainian Military History Institute in the United States. pp. 175–176 (ukr.).
- Irchan M. (1929). *In the weeds. Memories of the civil war in Ukraine. Part 2*. Toronto, Canada: Printing House "Ukrainian Workers' News". 189 p. (ukr.).
- Juszkiewicz Władysław. (1928). *Overview of the military history of the 25th Infantry Regiment*. Warsaw: Military Historical Office. 36 pp. (pol).
- Kakurin N., Melikov V. (1925). *War with the White Poles 1920*. Moscow: State Military Publishing House. 520 p. (rus.).
- Knauer Roman. (1930). *Overview of the military history of the 11th Infantry Regiment*. Warsaw: Military Historical Office. 20 pp. (pol).
- Kolesnik M. (1967). *The Civil War in Ukraine 1918–1920. Collection of Documents and Materials*. Vol. 3: *The Collapse of the White Polish Intervention. The Defeat of the Ukrainian Nationalist Counterrevolution and Wrangel's White Guard Troops. March–November 1920*. Kyiv: Naukova Dumka. 908 p. (rus.).
- Kutrzeba Tadeusz. (1937). *The Kyiv Expedition of 1920*. Warsaw: Gebethner i Wolff. P. 150 (pol).
- Lytvyn, M. (2009). The ZUNR and the Galician Socialist Soviet Republic in the bolshevik Russia's geostrategy. *Ukraine: Cultural Heritage, National Identity, Statehood*. № 18. pp. 101–118 (ukr.).
- Lytvyn M. (2011). Galician Centers in Soviet Russia (1920). *Studies on the History of the Ukrainian Revolution of 1917–1921: A Collection of Scientific Papers in Honor of Ruslan Yakovych Pyrig*. Kyiv: Institute of History of Ukraine, NAS of Ukraine. pp. 344–356 (ukr.).
- Matskiv T. (1963). *From the Dniester to the Canadian Prairies. My Life Path*. Edmonton: Ukrainian News Printing House. P. 84 (ukr.).

National Bank of the Repressed. Record No. 250678 [Electronic resource]. available at : <https://www.reabit.org.ua/nbr/?ID=250678> (accessed 17 January 2025) (ukr.).

National Bank of the Repressed. Record No. 327460 [Electronic resource]. available at: <https://www.reabit.org.ua/nbr/?ID=327460> (accessed 17 January 2025) (ukr.).

Nowicki Teofil. (1929). *Overview of the military history of the 27th Infantry Regiment*. Warsaw: Military Historical Office. 27 pp. (pol).

Osipov A. (1923). *History of the campaigns and combat operations of the 44th Kyiv rifle division in 1918-1920. Collective work of the Red Army soldiers, commanders and political workers-veterans of the 44th division under the general editorship of A. Osipov*. Kyiv: Publication of the Kyiv provincial executive committee. 176 p. (rus.).

Pomarański Stefan. (1931). *Overview of the military history of the 1st Infantry Regiment of the Legions*. Warsaw: Military Historical Office. 107 pp. (pol).

Przybylski Adam. (1924). Operations of the 1st Legions Infantry Division in Ukraine 1920 (III). "Bellona". No. 14. Warsaw: Military Scientific and Publishing Institute. pp. 161–176 (pol).

Shankovsky L. (1999). *Ukrainian Galician Army. Military-Historical Study*. Lviv: Shevchenko Scientific Society. P. 263 (ukr.).

Sirko I.M., V. Yu. Lapshin. (1967). Red Galician units in the struggle for the rule of the Rad. *Ukrainian historical magazine*. Part 12, pp. 32–34 (ukr.).

Slyvka Yu.Yu. (1989). *Fighters for rebellion: Biographical witness*. Lviv: Kamenyar. 359 pp. (ukr.).

Stachiewicz J. (1925). *Offensive operations of the 3rd army in Ukraine. Operational studies from the history of Polish wars 1918–1921, vol. I*. Warsaw. Appendix No. 3 (pol).

Stetsyshyn O. (2012). *Landsknechts of the Galician Army*. Lviv: "Chasopis". pp. 246, 373-374 (ukr.).

Stupnitsky S. (1929). Operations of the 45th Division on the Polish Front. *History of the 45th Volyn Red Banner Rifle Division. (1929). Vol. 1. Combat period*. Kyiv: Political Department of the 45th Division. P. 166. (rus.).

Tatar Jan. (1929). *Overview of the military history of the 9th Uhlan Regiment*. Warsaw: Military Historical Office, 1929. 32 p. (pol).

Tynchenko Ya. (2002). *Armies of Ukraine 1917–1920*. Moscow: OOO "Vostochny Gorizont". P. 102. (rus.).

Tynchenko Ya. (2013). Anti-Soviet conspiracy in the 402nd Galician Rifle Regiment of the Red Army: the case of the Uman insurgent committee, 1921. *Citadel: Lviv Military Almanac*. No. 1(9). P. 51 (ukr.).

Vakhula, M. (2011). Partisan raid led by S. Melnychuk and P. Sheremeta in 1922 and versions of this event in historiography. *Scientific notebooks of the Faculty of History of the Ivan Franko National University of Lviv*. Issue 12. pp. 189-200 (ukr.).

Vasechko, O. (2019). The Last Campaign of the Ukrainian Sich Riflemen: April–May 1920. *Citadel: Lviv Military Almanac*. No. 16. pp. 57–61 (ukr.).

V.K. (1958). Twilight of the Ukrainian Galician Army. *The Ukrainian Galician Army. (1958). On the 40th anniversary of its participation in the liberation struggle (materials for history). Vol. I*. Winnipeg, Canada: Published by D. Mykytyuk, Second Lieutenant of Ukrainian Army. pp. 550–552 (ukr.).

Wysocki Wiesław. (2005). *On the trail of Polish arms; a handbook of battlefields and defensive structures*. Vol. 2, "Beyond the borders of contemporary Poland". Warsaw:

Wydawnictwo "Gamb". P. 282 (pol).

Wyszczelski L. (2009). *Ukrainian campaign of 1920*. Warsaw: Neriton Publishing House, 2009. 374 pp. (pol).

Vasechko O.

**HALICIAN BATTALION DURING THE BATTLE OF OLSHANYTSYA
MAY 31 – JUNE 2, 1920**

The article analyzes the participation of Galicians from the battalion of the 132nd Plastun Brigade of the 44th Rifle Division of the Red Army in the battle near the Olshanytsia station against the Polish Army on May 31 – June 2 during the Polish-Ukrainian-Soviet War of 1920. After the defeat in World War I, the Austro-Hungarian Empire collapsed and new national states emerged in Eastern and Central Europe.. Among them was the Western Ukrainian People's Republic (ZUNR), against which the Polish Republic immediately launched a war. The armed forces of the Western Ukrainian People's Republic, known as the Galician Army, were forced to retreat to Central Ukraine under pressure from the Polish Army, where, after a series of events, the Galician Army was forced to submit to the Bolsheviks as the Red Ukrainian Galician Army (ChUGA). Together with the Red Army, the ChUGA held the front against the Poles. However, in April – May 1920, part of the CHUGA forces raised an anti-Bolshevik uprising, and part was captured by the Poles. The Galician battalion of Petro Sheremeta became the only CHUGA unit that survived and remained on the side of the Bolsheviks. It took part in the battle near the Olshanytsia station. The events preceding this battle, the composition and plans of the participants, the course of the battle itself, the results and consequences for the parties are highlighted, based on published archival documents and memoirs of contemporaries,. The role and place of the Galician unit in this battle are presented, in particular, the circumstances of the fighting in the Kaharlyk's region on May 31, 1920, which ended in defeat for the Galicians. Although this battle ended in failure for the Bolsheviks and the Galicians, it was part of a broad counteroffensive by the Red Army that changed the balance of powers in Central Ukraine in June 1920. The further fate of the Galician battalion and individual fates of famous figures are briefly presented.

Keywords: Red Ukrainian Galician Army, Galician battalion, Polish-Soviet War, Red Army, Polish Army.